

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังของประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่อโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ค้นคว้า รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

- 2.1 โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นโครงการที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อให้ชุมชนหรือตำบลใช้ศักยภาพหรือพลังที่มีอยู่แก้ปัญหาของตนเองด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์และพัฒนาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนให้มีเอกลักษณ์ดีเด่น แสดงถึงภูมิปัญญาและของดีที่อยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งสมควรที่จะนำเสนอออกมาเผยแพร่ แสดงถึงความภาคภูมิใจของคนในตำบลที่ได้พัฒนาให้เกิดขึ้น และรักษาไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เข้าไปสัมผัสและศึกษา และสามารถเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายพัฒนาไปสู่ธุรกิจชุมชนอันเป็น อีกแนวทางหนึ่งในการกอบกู้บ้านเมืองให้พ้นจากภาวะวิกฤตได้ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2544)

แนวคิด หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นแนวคิดที่จะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน เป็นการสร้างอาชีพนำไปสู่การมีรายได้ที่มั่นคงและต่อเนื่อง ประชาชนพึ่งตนเองได้ในที่สุด หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไม่ได้หมายความว่า 1 ตำบล มีเพียง 1 ผลิตภัณฑ์ แต่ความหมายกว้างกว่านั้น คือ บางผลิตภัณฑ์อาจรวมกัน 2-ตำบล ก็ได้

นโยบายหลัก 3 ประการ

1. มาตรฐานผลิตภัณฑ์คุณภาพระดับโลก

ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นต้องมีคุณภาพได้มาตรฐาน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับวัฒนธรรม และมีจุดเด่นเฉพาะเป็นที่ยอมรับของตลาดภายในประเทศ และตลาดโลก

2. มีเอกลักษณ์ที่สื่อชื่อเพียงหนึ่งเดียว

ต้องมีการระดมความคิดในการคิดค้น และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดเท่าที่จะช่วยกันทำได้ โดยคำนึงถึงการรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นให้สอดคล้องอย่างเหมาะสมไม่ซ้ำแบบกัน และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้านหรือตำบลให้เป็นที่ยอมรับทั่วไป

3. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการปรับปรุงเทคโนโลยี

การสร้างบุคคลที่มีความคิดกว้างไกล มีความรู้ความสามารถให้เกิดขึ้นในสังคม มีการวางแผนการตลาด มุ่งเน้นการผลิต และการบริการโดยคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก(กระทรวงมหาดไทย,2544)

กิจกรรมหลัก

1. ขยายสินค้าท้องถิ่นไปยังตลาด

ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ และเป็นจุดเด่นของท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพเพื่อขยายตลาดออกสู่เครือข่ายท้องถิ่น ภาคเมือง และตลาดโลก

2. ผลิตและคิดค้นขึ้นเองในท้องถิ่น

โดยอาศัยความรู้ความสามารถของคนในชุมชน ให้ความร่วมมือกันรับผิดชอบ มีหน่วยงานของจังหวัด กระทรวง กรม กอง เป็นผู้คอยให้คำแนะนำ และคอยให้การสนับสนุนในด้านของเทคโนโลยี และการคิดค้นอุปกรณ์หรือเครื่องมือต่างๆ

3. การสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพของท้องถิ่น

ท้องถิ่นนั้นๆต้องมีการเลือกเฟ้นบุคลากรที่มีความรู้ สามารถมองการณ์ไกล สามารถวางแผนงานในระยะยาวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อช่วยกันแก้ปัญหา และพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จะผลิตขึ้น

พลังขับเคลื่อนของโครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

พลังสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการนี้ ประกอบด้วย ระบบราชการ บริษัท ผู้นำ และองค์กรของประชาชน ดังนี้คือ

1. ระบบราชการ การพัฒนาตามกระบวนการนี้เป็นการสร้างและพัฒนาจากภายใน เป็น ขบวนการคิดและทำจากล่างสู่บนโดยประชาชนมีส่วนร่วม ดังนั้น ราชการจึงเป็นเพียงพี่เลี้ยง โดยเฉพาะในระดับหมู่บ้านและตำบล ราชการยังคงยึดติดตาม ประเมิน และรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ต่างๆตลอดจนสนับสนุนงบประมาณสำหรับศูนย์ที่คอยช่วยเหลือด้านเทคนิคการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์

2. บริษัท จังหวัดต้องการการมีส่วนร่วมของบริษัทในท้องถิ่น จังหวัดต้องเชื่อว่าบริษัท เหล่านี้จะรับผิดชอบ และแก้ไขปัญหาร่วมกับประชาชนในพื้นที่โดยตรง เช่นบริษัทเห็นว่าผลิต เหลือเหลือเกิน ก็ร่วมกันแก้ไขปัญหโดยนำผลผลิตเหล่านั้นไปแปรรูป

3. ผู้นำ ผู้นำในที่นี้มีได้หมายถึงเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ที่เป็นผู้ปกครองเท่านั้น แต่ หมายรวมถึงผู้นำที่มาจากภาคประชาชนอื่นๆ เช่น สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร ผู้ประกอบการในท้องถิ่น ผู้นำเหล่านี้เป็นผู้ตามธรรมชาติสามารถเป็นตัวแทนของความความต้องการได้

4. องค์กรประชาชน ได้แก่กลุ่มต่างๆของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หอการค้า ฯลฯ กลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มตัวแทนของผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งจะวางรูปแบบและบรรทัด ฐานต่างๆ รวมถึงการเลือกผลิตภัณฑ์ การผลิต การวางแผนกลยุทธ์ เป็นต้น

วิธีการ

ทุกคนที่เกี่ยวข้องเป็นกลไกสำคัญ ต้องทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง คอยกระตุ้น ส่งเสริมให้ ประชาชนร่วมคิด ร่วมกันทำ โคนปราศจากการครอบงำ ชี้นำโดย

1. ต้องทำความเข้าใจแนวคิด ปรัชญา 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ให้ชัดเจนอย่างถ่องแท้ เพื่อ สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง ต้องมีการตรวจสอบให้ถูกต้องตามปรัชญาหรือแนวคิดดังกล่าว

2. ส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์วิธีการผลิตสินค้า ชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ไปสู่ชุมชนอื่น แต่ไม่ใช่การเลียนแบบตัวผลิตภัณฑ์ เพื่อให้มีสินค้าผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และกระจายทั่วประเทศ ตามวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น

3. ส่งเสริมการตลาด และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการตลาด สินค้า ผลิตภัณฑ์ทั้งภายใน และภายนอกประเทศ

กลุ่มเป้าหมาย

ในปีงบประมาณ 2544 จะดำเนินการในชุมชนที่คัดเลือกจากชุมชนที่มีความพร้อม มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และมีผู้ทางการตลาดพอสมควร จำนวนไม่เกิน 200 กลุ่ม ตามศักยภาพ โดยคัดเลือกจากกลุ่มต่างๆดังนี้

1. กลุ่มสหกรณ์/สตรี และเยาวชนสหกรณ์ที่อยู่ในความดูแลของกรมส่งเสริมสหกรณ์
2. กลุ่มเกษตรกร ภายใต้ศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบลหลักที่อยู่ในความดูแลของกรมส่งเสริมการเกษตร
3. กลุ่มทั่วไป (ที่มีศักยภาพ/แหล่งท่องเที่ยว)

กิจกรรมหลักของโครงการ

1. การปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ให้มีคุณภาพและสุขอนามัยได้มาตรฐาน โดยความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการผลิต การแปรรูป การควบคุมคุณภาพ และการบรรจุภัณฑ์
2. การพัฒนาตั้งศูนย์ด้านการตลาด โดยความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อเป็นการนำสินค้าจากแหล่งผลิตสู่ผู้บริโภค โดย
 - การจัดตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์จังหวัด
 - การสร้างระบบตลาดในลักษณะการขายตรงกับห้างร้าน (Direct Contact)
 - การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการกระจายผลิตภัณฑ์จากแหล่งผลิตไปสู่ผู้บริโภค การจัดระบบร้านค้าเครือข่าย และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce)
3. การโฆษณาประชาสัมพันธ์เปิดตัวสินค้า (Promotion) เพื่อณรงค์ให้คนไทยหันมาใช้สินค้าในโครงการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างเอกลักษณ์สินค้าพัฒนาชุมชนของแต่ละพื้นที่ และสร้างจุดขายที่ดีให้แก่ชุมชน
2. เพื่อลดความซ้ำซ้อนของสินค้าในพื้นที่ใกล้เคียง ลดปัญหาทางด้านการตลาด พัฒนาชุมชน ทำให้มีช่องทางจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น
3. เพื่อค้นหา และฟื้นฟูทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อธุรกิจชุมชน
4. เพื่อส่งเสริมการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างนวัตกรรมใหม่ให้เกิดขึ้น
5. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวซื้อสินค้าจากแหล่งผลิต และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เป้าหมาย

ชุมชนแต่ละตำบลสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ และฟื้นฟูทุนทางสังคมในชุมชนให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีคุณค่า และพัฒนาให้เป็นธุรกิจชุมชน และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ และมีเครือข่ายทางธุรกิจที่หลากหลายทั่วประเทศ โดยยึดหลักการ คือ

หลักการของโครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มี 3 ประการ คือ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล ผลิตภัณฑ์ และบริการที่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล
2. พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ ทำความฝันให้เป็นจริงด้านกระบวนการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยสร้างกิจกรรมที่อาศัยศักยภาพของท้องถิ่น
3. การสร้างทรัพยากรมนุษย์ พุ่มพักประชาชนให้ใช้ชีวิตด้วยความท้าทาย และมีจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์

แนวทางดำเนินการ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้กำหนดให้มี คณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการเพื่อเป็นกลไกการดำเนินโครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ คือ

คณะกรรมการอำนวยการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ (กอ.นตผ)

องค์ประกอบ

1) นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายฯ มอบหมาย	เป็นประธาน
กรรมการ
2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย	เป็นรองประธาน
กรรมการ
3) รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่นายฯ มอบหมาย	เป็นกรรมการ
4) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง	เป็นกรรมการ
5) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์	เป็นกรรมการ
6) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	เป็นกรรมการ
7) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม	เป็นกรรมการ
8) รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย	เป็นกรรมการ
9) ปลัดกระทรวงพาณิชย์	เป็นกรรมการ
10) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	เป็นกรรมการ
11) ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม	เป็นกรรมการ

12) ปลัดกระทรวงสาธารณสุข	เป็นกรรมการ
13) ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม	เป็นกรรมการ
14) ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	เป็นกรรมการ
15) ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	เป็นกรรมการ
16) ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ	เป็นกรรมการ
17) เลขานุการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ	เป็นกรรมการ
18) ผู้ทรงคุณวุฒิที่นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน	เป็นกรรมการ
19) ปลัดกระทรวงมหาดไทย	เป็นกรรมการและ
เลขานุการ
20) อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน	เป็นกรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ
21) ผู้แทนสำนักเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรี	เป็นกรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

- 1) กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการดำเนินงาน “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เพื่อการจัดทำแผนงานและงบประมาณของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องประสานกันอย่างมีเอกภาพและประสิทธิภาพ
- 2) กำหนดมาตรฐานและหลักเกณฑ์การคัดเลือก และขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบลที่จะอยู่ในบัญชี หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- 3) ศึกษา เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีให้มีการสนับสนุนเร่งรัด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทอย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงาน “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”
- 5) ออกระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับและประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้
- 6) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน อาจขอให้ข้าราชการหรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรืออาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงานหรือลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐอื่น ไปช่วยปฏิบัติงาน โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการ หรือปฏิบัติงานตามปกติและจะไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลาบางส่วนหรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนดค่าตอบแทน ให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วยก็ได้

- 7) แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน ที่ปรึกษา เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้
- 8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การเรียนรู้/ประชาสัมพันธ์โครงการ

- 1) ประชุมทำความเข้าใจระหว่างฝ่ายราชการ ประชาชน
- 2) ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ แนวคิด หลักการ ปรัชญา
- 3) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน จังหวัด/อำเภอ
- 4) กำหนดแผนงาน แนวทางการดำเนินการ เน้นหลักการทำงาน “พหุภาคี”

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดผลิตภัณฑ์

- 1) คณะทำงานระดับตำบล/อำเภอ/จังหวัด ร่วมจัดค้นหาผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเด่นในแต่ละท้องถิ่น
- 2) คัดเลือก/จัดลำดับผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์

- 1) วางแผนการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์
 - ด้านการบริหารจัดการ
 - การแปรรูปผลิตภัณฑ์
 - การบรรจุภัณฑ์ การออกแบบ
- 2) ดำเนินการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์
- 3) วิจัยผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 4 การขยายตลาด (กระจายสินค้า)

- 1) วางแผนการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สู่ตลาดภายใน
- 2) วางแผนการขนส่ง จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์
- 3) ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ทางสื่อ E-Commerce
- 4) การประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก
- 5) จัดประกวดผลิตภัณฑ์ มอบประกาศเกียรติคุณ
- 6) วิจัยการตลาด

ขั้นตอนที่ 5 การติดตาม/ประเมินผล

- 1) กำหนดเกณฑ์ชี้วัด และมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์
- 2) ติดตาม ประเมินผล โดยคณะกรรมการจังหวัด/อำเภอ
- 3) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงาน

หลักเกณฑ์การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ของ กอ.นตผ

1. คณะอนุกรรมการกำหนดมาตรฐาน หลักเกณฑ์การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ ได้พิจารณา กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มสินค้า และ 2) กลุ่มศิลปวัฒนธรรม สถานที่ และบริการ โดยความเห็นชอบของ กอ.นตผ แล้ว เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2544

2. หลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

2.1 เกณฑ์เบื้องต้นเป็นเกณฑ์ที่สินค้าทุกประเภทที่นำมาพิจารณาจะต้องผ่านก่อน ซึ่งจะต้องเป็นสินค้าที่ไม่มีลักษณะข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1) วัตถุดิบนำเข้าจากต่างประเทศ 100%
- 2) วัตถุดิบที่นำมาผลิตเป็นของผิดกฎหมายหรือเลียงภานี
- 3) เป็นสินค้าที่เลียนแบบหรือละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา
- 4) เป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

2.2 เกณฑ์ที่ใช้คัดเลือกสินค้าที่จะขึ้นบัญชีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

- 1) ด้านตัวสินค้า ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1) ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต
 - สัดส่วนการใช้วัตถุดิบในการผลิต
 - ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.2) การผลิต
 - การพัฒนาแบบสินค้า
 - คุณภาพสินค้า
 - กระบวนการผลิตต่อสิ่งแวดล้อม
 - 1.3) การตลาด
 - แหล่งจำหน่ายสินค้า
 - จำนวนแหล่งจำหน่ายของชุมชน
 - การเพิ่มขึ้นของยอดจำหน่ายเทียบกับปีที่แล้ว
 - ความต่อเนื่องของตลาด และรูปแบบของบรรจุภัณฑ์

2) ด้านความเข้มแข็งหรือการบริหารจัดการของชุมชน

2.1) ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต

- จำนวนสมาชิก
- อายุกลุ่มที่เริ่มผลิตเพื่อจำหน่าย

2.2) การผลิต

- ความต่อเนื่องการผลิต
- การจัดการด้านกระบวนการผลิต

2.3) การตลาด

- ความสามารถในการตลาดของกลุ่ม

2.4) ระบบบัญชีและการเงิน

- กองทุนของกลุ่ม
- ระบบการบันทึกบัญชี
- สัดส่วนการลงทุนของกลุ่ม

2.5) อื่น ๆ

- การบริหารจัดการกลุ่ม
- ระบบเครือข่าย

3. การกำหนดระดับศักยภาพหรือความพร้อมของชุมชน/สินค้า

ปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการคัดเลือกสินค้าที่มีศักยภาพหรือมีความพร้อมที่จะขึ้นบัญชีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ กำหนดเป็นคะแนน มีคะแนนรวม 100 คะแนน

จะประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในด้านตัวสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ และด้านความเข้มแข็งชุมชน หรือการบริหารจัดการของชุมชน รวมทั้งสิ้น 20 ตัวแปร ซึ่งจะนำมากำหนดระดับศักยภาพหรือความพร้อมของชุมชน/สินค้า เป็น 3 ระดับ ดังนี้

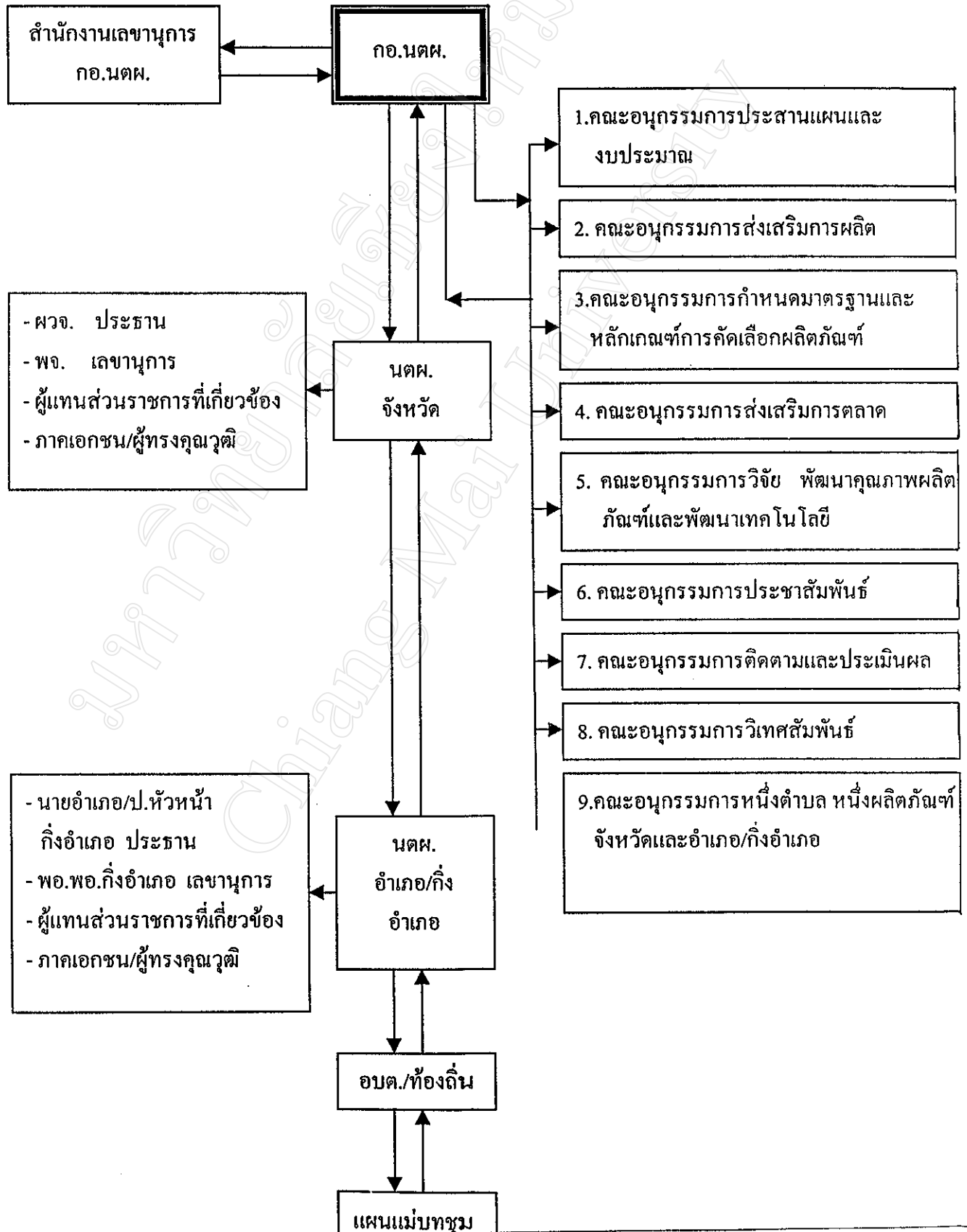
1) ระดับ 3 ดาว ★★ ★ (ระดับที่มีศักยภาพหรือความพร้อมมาก) ได้คะแนน 80 คะแนนขึ้นไป

2) ระดับ 2 ดาว ★★ (ระดับที่มีศักยภาพหรือความพร้อมปานกลาง) ได้คะแนนระหว่าง 60- 79 คะแนน

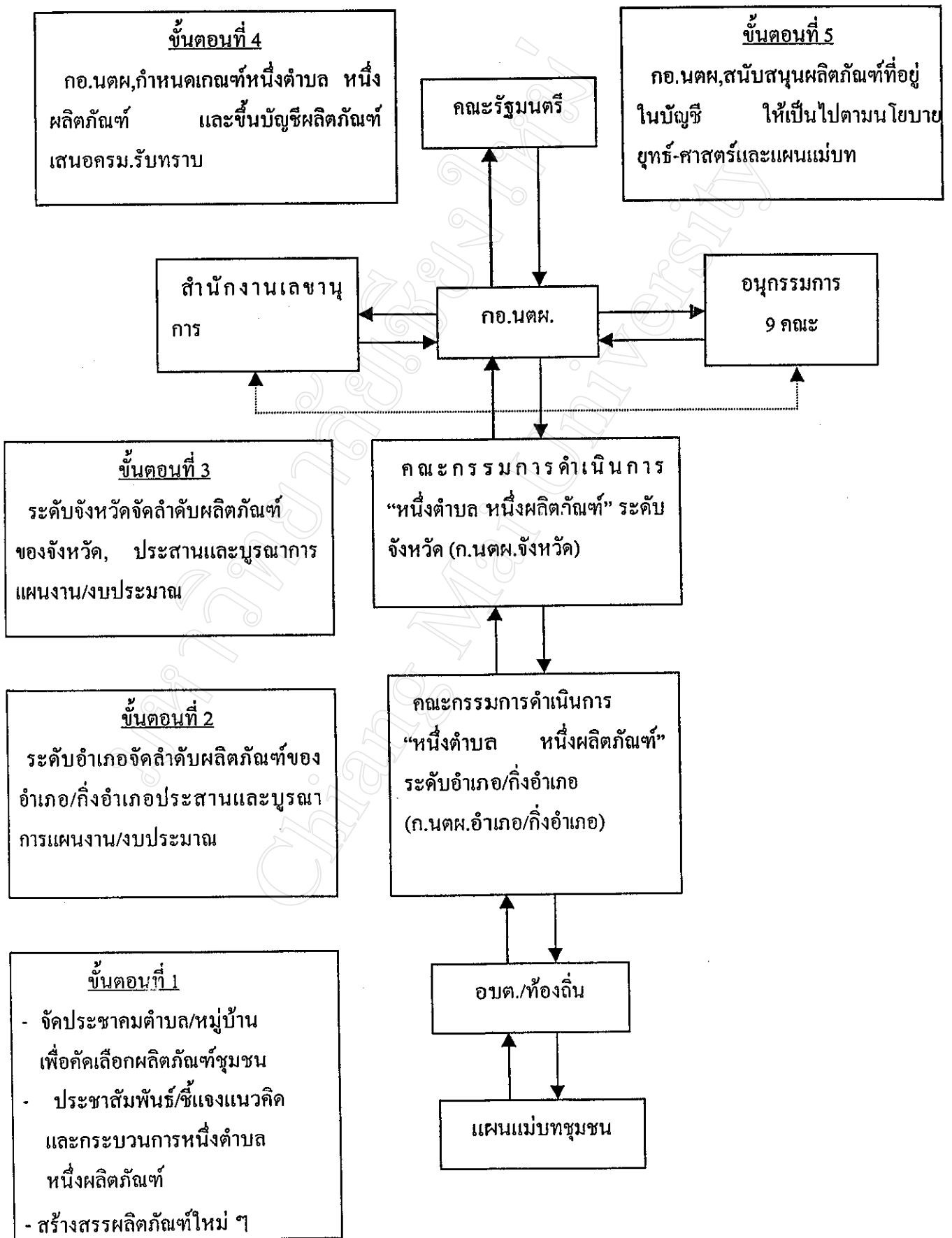
3) ระดับ 1 ดาว ★ (ระดับที่มีศักยภาพหรือความพร้อมค่อนข้างน้อย) ได้คะแนนต่ำกว่า 60 คะแนน

กลไกการบริหารโครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

แผนภูมิกลไกการบริหาร “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

ขั้นตอนการบริหาร “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

การดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

1. มีคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ เพื่อเป็นกลไกการดำเนินโครงการ ดังนี้

1.1 คณะกรรมการกำกับดูแลและกำหนดแนวทางการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (แต่งตั้งโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

องค์ประกอบ

1) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์)	ประธานกรรมการ
2) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	รองประธานกรรมการ
3) อธิบดีกรมประมง, กรมปศุสัตว์, กรมพัฒนาที่ดิน,
กรมวิชาการเกษตร, กรมส่งเสริมการเกษตร,
กรมส่งเสริมสหกรณ์, เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร,
สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และผู้ช่วยปลัดกระทรวง
เกษตรและสหกรณ์ ฝ่ายกิจการพิเศษ	กรรมการ
4) รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์	กรรมการและเลขานุการ
5) ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ผู้อำนวยการกองส่งเสริม
ธุรกิจเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ผู้อำนวยการกองสหกรณ์
พาณิชย์และธนกิจ กรมส่งเสริมสหกรณ์ และผู้อำนวยการกองแผนงาน
และโครงการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตร
และสหกรณ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

- 1) กำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงาน การสนับสนุนงบประมาณ และการกำกับ ดูแล การดำเนินงาน โครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
 - 2) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อดำเนินงานตามความเห็นสมควร
- 1.2 คณะอนุกรรมการส่งเสริมการผลิต (แต่งตั้งโดย กอ.นคผ)

องค์ประกอบ

1) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ประธานอนุกรรมการ
2) ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	อนุกรรมการ
3) ผู้แทนกระทรวงการคลัง	อนุกรรมการ
4) ผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรม	อนุกรรมการ

5) ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์	อนุกรรมการ
6) ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข	อนุกรรมการ
7) ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ	อนุกรรมการ
8) ผู้แทนสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	อนุกรรมการ
9) ผู้แทนองค์กรเอกชนและผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 5 คน	อนุกรรมการ
10) อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์	อนุกรรมการและเลขานุการ
11) รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ (นายกนก คดีการ)	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
12) รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
(นายธงชาติ รักษากุล)	อนุกรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

- 1) กำหนดแผนการส่งเสริมการผลิต กระบวนการผลิต สนับสนุนทุนการผลิตให้ผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐาน
- 2) นำเสนอแผนการส่งเสริมการผลิตให้ กอ.นตผ ให้ความเห็นชอบ
- 3) ติดตาม ประเมินและรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานให้ กอ.นตผ ทราบทุกระยะ
- 4) เชิญผู้แทนส่วนราชการ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงหรือให้ข้อมูลได้ตามที่เห็นสมควร
- 5) แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือการดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมาย
- 6) ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่ กอ.นตผ มอบหมาย

2 ผลการดำเนินงานปีงบประมาณ 2544

- 1) คัดเลือกผลิตภัณฑ์หลัก จำนวน 225 ผลิตภัณฑ์ โดยมีผลิตภัณฑ์นำร่อง 30 ผลิตภัณฑ์
- 2) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนกลุ่มผู้ผลิต รวม 74.10 ล้านบาท (กรมส่งเสริมสหกรณ์ 63.90 ล้านบาท และกรมส่งเสริมการเกษตร 10.20 ล้านบาท)
- 3) ขณะนี้ อยู่ระหว่างการติดตามประเมินผลงานในปี 2544

3 แผนงานปีงบประมาณ 2545

1) จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการ รวม 417,881,100.- บาท แบ่งออกเป็น 6 หน่วยงาน ดังนี้

- กรมส่งเสริมการเกษตร
- กรมส่งเสริมสหกรณ์
- กรมประมง
- กรมปศุสัตว์
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

กิจกรรมมีทั้งหมด 6 กิจกรรม ดังนี้

- การกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์
- การพัฒนาการผลิต
- การพัฒนาการตลาด
- การวิจัย/พัฒนาคุณภาพ
- การประชาสัมพันธ์
- การติดตามประเมินผล

2) เพื่อใช้ดำเนินการสนับสนุนกลุ่มเตรียมการเพื่อพัฒนา จำนวน 2,063 กลุ่ม และกลุ่มพร้อมขยาย จำนวน 33 กลุ่ม โดยสนับสนุนการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ การตลาด และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งการใช้งบประมาณจะมุ่งเน้นและคาดหวังให้เกิดผลในส่วนของกลุ่มพร้อมขยายมากที่สุด

4 แผนงานปีงบประมาณ 2546 – 2549

คณะกรรมการส่งเสริมการผลิตได้เตรียมแผนงานสนับสนุนกลุ่ม/ผลิตภัณฑ์ ประมาณปีละ 300 กลุ่ม/ผลิตภัณฑ์ ซึ่งขณะนี้ อยู่ระหว่างการจัดทำรายละเอียดเพื่อนำเสนอ กอ.นตผ พิจารณากำหนดเป็นแผนแม่บท หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ต่อไป

งบประมาณ

การดำเนินงานโครงการจากงบประมาณของส่วนราชการ องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน สนับสนุนในการปรับปรุง รักษา ผลิต สร้างพัฒนาเครือข่ายธุรกิจ จำหน่าย และฝึกอบรม ส่งเสริมความรู้ ทักษะด้านฝีมือ วิชาการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกษตรกรและชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน
2. มีสินค้าเอกลักษณ์ของชุมชน มีการเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร และผู้บริโภคมีทางเลือกใหม่
3. ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานออกสู่ชนบท
4. เกิดการขยายตัวของการหมุนเวียนเงินทุนในภาคชนบท
5. เกิดการพัฒนาชุมชนในเชิงคุณภาพ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

จากการศึกษา ค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง พบว่า ได้มีผู้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความ และแนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวังในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

สูนีย์ (2542) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังว่า คือการทำนายเหตุการณ์ว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง การคาดหวังจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เคยมีประสบการณ์เดิมมาก่อน

ไพฑูรย์ (2530) ได้ให้คำจำกัดความของความคาดหวังว่า เป็นความรู้สึกรับรู้ของบุคคลต่อตนเองอย่างหนึ่งว่า ตนเองควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร ในสถานการณ์ต่างๆ หรือต่องานที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ ความคิดดังกล่าวรวมไปถึงการคิดถึงบุคคลอื่นด้วย

วิวัฒน์ชัย (ม.ป.พ.) ได้ให้ความหมายความคาดหวัง (Expectancy) หมายถึง ความคิด ความรู้สึก ความมุ่งหวังที่จะประสบความสำเร็จตามความต้องการ

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปความหมายของความคาดหวังได้ว่า ความคาดหวังเป็นการคาดการณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยสิ่งนั้นอาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ โดยการคาดการณ์นั้นจะมีลักษณะเป็นการประเมินค่าโดยมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัด ซึ่งการคาดการณ์นั้นอาจแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความสนใจ และการเห็นคุณค่าของความสำเร็จ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังพบว่าความคาดหวังนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 2 ประการคือ เป้าหมายหรือความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (Goals) กับการกระทำที่ไปสู่เป้าหมาย (Means) ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองจะมีความสัมพันธ์กันคือ เป้าหมายหรือความมุ่งหมายที่หวังไว้จะตั้งอย่างไร หรือมีอยู่ในระดับไหนนั้น มีความสัมพันธ์กับการกระทำที่จะไปสู่เป้าหมายเสมอ ซึ่งหมายความว่าบุคคลจะมีความคาดหวัง หรือมุ่งหวังอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับ การพิจารณาถึงความสามารถที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นด้วย

ทฤษฎีความคาดหวัง เป็นทฤษฎีแรงจูงใจในการทำงานที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายซึ่งมีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น Instrumentality Theory Expectancy/Valency Theory, Valence – Instrumentality - Expectancy Theory (V-I-E) สมเกียรติ (2537 - 20)

Vroom (1964) อ้างโดยจำนงค์ (2531:268-272) ได้เสนอทฤษฎีกระตุ้นจูงใจให้ชื่อว่า ทฤษฎีกระตุ้นจูงใจด้วยความคาดหวัง (Expectancy Theory of Motivation) ที่ได้สร้างขึ้นบนรากฐานแห่งแนวคิด 3 แนวคิดคือ

- 1.แนวคิดที่ว่า คนย่อมมีพลังปรารถนาที่มีสภาพเป็นเป้าหมายส่วนตัวที่แท้จริงของเขาซึ่งเขาต่างหวังจะให้เป้าหมายส่วนตัวดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลในขั้นสุด (Valence Concepts)
- 2.แนวคิดที่ว่า เป้าหมายส่วนตัวที่คนหวังจะให้สัมฤทธิ์ผลดังปรารถนา ย่อมมีทางที่จะสัมฤทธิ์ผลได้โดยพยายามปฏิบัติงาน ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จผลตามเป้าหมายขององค์การเป็นอุปกรณ์ (Instrumentality Concepts)
3. แนวคิดที่ว่า การที่คนพยายามปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การเพื่อให้เป็นอุปกรณ์นำสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายส่วนตัวนั้น คนย่อมมีความคาดหวังเป็นแรงกระตุ้นจูงใจให้พยายามปฏิบัติงานอย่างเต็มพลังความสามารถของเขา (Expectancy Concepts)

นอกจากแนวคิดดังกล่าวแล้ว Vroom ได้เสนอว่ายังมีสิ่งๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับแนวคิดรากฐานดังกล่าวสำคัญอีก 3 สิ่งคือ

- 1.ความพยายามในการปฏิบัติงาน อันมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความคาดหวังเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดขึ้น (Effort)
2. เป้าหมายขององค์การ หรืออาจมองในแง่ที่เป็นผลของความพยายามในการปฏิบัติงาน มักเรียกกันว่า ผลงานขั้นต้น (First-Level Outcome)
3. เป้าหมายส่วนตัวที่แท้จริงของคนหรืออาจมองในแง่ที่เป็นผลที่แท้จริงที่เขาต้องการหลังจากผลงานขั้นต้นบรรลุผลสำเร็จ มักเรียกกันว่า ผลงานขั้นรอง (Seconds-Level Outcome) หรือบางท่านเรียกว่าผลงานขั้นสุด (End Outcome)

ขั้นตอนการกระตุ้นใจตามทฤษฎีของ Vroom มีวิธีการดำเนินการ 3 ขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1: ดำเนินการเพื่อ使人เกิดความเข้าใจว่า ผลงานชั้นรองมีความสำคัญแก่เขาอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อที่จะให้เขาดังพรั่งปรารถนาที่จะให้ผลงานชั้นรองของเขาสัมฤทธิ์ผล

ขั้นตอนที่ 2: ดำเนินการเพื่อ使人เข้าใจว่า การปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จในผลงานขั้นต้น จะยังผลเป็นอุปกรณให้เขาสัมฤทธิ์ผลในผลงานชั้นรองได้ตามปรารถนา

ขั้นตอนที่ 3: ดำเนินการเพื่อ使人เข้าใจว่า ความพยายามตามขนาดที่เขาคาดหวังจะยังผลให้เขาบรรลุความสำเร็จในผลงานขั้นต้นได้ ทั้งนี้เพื่อที่จะให้ความคาดหวังเป็นแรงกระตุ้นใจให้เขาใช้ความพยายามปฏิบัติงานอย่างเต็มพลังความสามารถที่สุด

ตามนัยที่กล่าวมามีเจตนาที่จะให้ผู้บริหารหรือหัวหน้าดำเนินการตามที่เห็นสมควร เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงาน เกิดความคาดหวังและสมัครใจ ที่จะทำงานในความรับผิดชอบอย่างเต็มพลังความสามารถอันกล่าวได้ว่า ความคาดหวัง (Expectancy) ซึ่งมีสภาพเป็นเสมือนตัวกระตุ้นใจ (Motivator) ให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพยายามนั้นจะทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างการใช้ความพยายามกับผลงานขั้นต้น ส่วนความเชื่อที่ว่า ผลงานขั้นต้นสำเร็จแล้วจะยังผลให้ผลงานชั้นรองสัมฤทธิ์ผลตามมานั้น ย่อมมีสภาพเป็นเสมือนอุปกรณ (Instrumentality) ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างผลงานขั้นต้นกับผลงานชั้นรอง

แบบจำลองแสดงกรรมวิธีกระตุ้นใจตามทฤษฎีของ Vroom

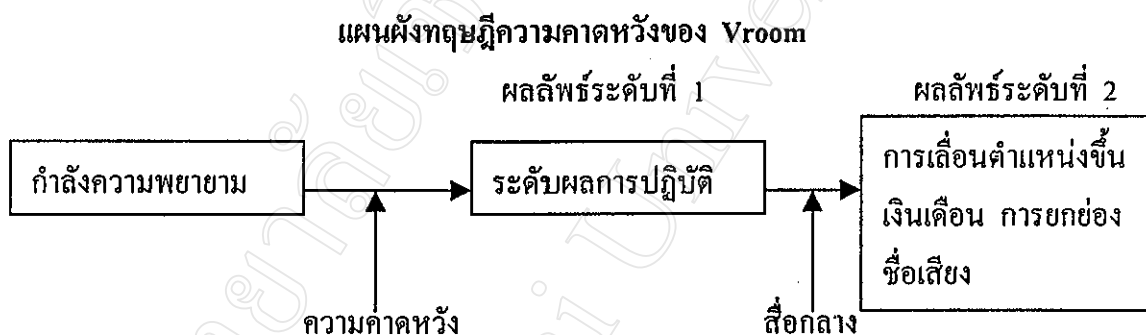

ที่มา: จ้างง (2531:274)

คำอธิบาย:	E	=	การใช้ความพยายามในการทำงาน (Effort)
	FO	=	ผลงานขั้นต้น (First-Level Outcome)
	SO	=	ผลงานชั้นรอง (Second-Level Outcome)
	Ex	=	ความคาดหวัง (Expectancy) ที่กระตุ้นให้เกิดความพยายาม
	In	=	ความเชื่อที่มีสภาพเป็นอุปกรณ (Instrumentality)
	V	=	พลังความปรารถนาที่แท้จริงที่มีผลงานชั้นรอง (Valence)

สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ทฤษฎีนี้มีผลให้การกระตุ้นใจให้ผู้ปฏิบัติงานได้ในระดับสูงก็คือเมื่อเขาเกิดความเชื่อว่า

1. ความพยายามตามที่คาดหวังจะยังผลให้เกิดผลงานขั้นต้นในระดับสูงได้
2. ผลงานขั้นต้นในระดับสูงที่เกิดขึ้นจะเป็นอุปสรรคนำสู่ผลงานขั้นรองได้
3. ผลงานขั้นรองที่เกิดขึ้นจะยังผลสนองพลังความปรารถนาที่แท้จริงในผลงานขั้นรองที่คนนั้นหมายไว้ได้นั้นหมายความว่า คงจะกระตุ้นใจตนเองให้ปฏิบัติงานอย่างกระตือรือร้น เมื่อเขามั่นใจว่าผลงานขั้นต้นย่อมสำเร็จลงได้ด้วยการใช้ความพยายามตามที่คาดหวัง และความสำเร็จของผลงานขั้นต้นจะเป็นอุปสรรคนำเขาสู่ความสำเร็จในผลงานขั้นรอง ซึ่งผลงานขั้นรองนั้นจะสนองพลังความปรารถนาที่แท้จริงของเขาได้ มีแผนผังดังนี้

ที่มา : วิชัย (2535: 69) อ้างโดยสมเกียรติ (2537: 22)

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อานนท์ (2529) ได้ศึกษาเรื่องความคาดหวังของเกษตรกรในการเป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยด้านความรู้เรื่องสหกรณ์มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของเกษตรกร ในระดับปานกลางที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์

สมเกียรติ (2537) ได้ศึกษาเรื่องการคาดหวังของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดลำปาง ต่อระบบส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่ พบว่า ระดับการศึกษาและความพึงพอใจในงาน มีความสัมพันธ์กับการคาดหวังของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เดโชพล (2541) ได้ศึกษาเรื่องความคาดหวังของเกษตรกรจากการส่งเสริมการเกษตรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าระดับการศึกษา เผ่าพันธุ์ ความต้องการความสำเร็จในงานและความพึงพอใจในงานมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ